

YTTRANDE AVSEENDE DS 2016:27 OCH FRÅGOR KRING 2009-ÅRS RENSKÖTSELKONVENTION

Vapstens sameby ("Samebyn") har beretts möjlighet att yttra sig över den utredning som f.d justitierådet Bertil Bengtsson har gjort rörande renskötselkonventionen och de frågor som har rests efter saken beredning efter år 2009. Nedan följer samebyns kommentarer.

1 RENNÄRINGEN

- 1.1 Riksdagen har år 1977 (prop. 1976/77:80) erkänt samerna som Sveriges urfolk och genom bl.a flertalet ratificerade och inkorporerade FN-konventioner åtagit sig att främja och bevara den samiska kulturen. Rennäringen utgör ett centralt fundament i den samiska kulturen, varför staten 1977 då sade sig ha ett särskilt ansvar att tillse att det inom varje sameby skulle finnas grundläggande förutsättningar att bedriva en kulturellt, ekonomisk och ekologisk försvarbar renskötsel. Rennäringen är vidare ett allmänt intresse för och omfattas av miljöbalkens ("MB") allmänna hänsynsregler som regleras i 2 kap. MB.

- 1.2 Samebyn vidhåller den ståndpunkt som framfördes vid den första remissomgången rörande det omfattande område som enligt det föreslagna områdesprotokollet innebär att vinterbetesområdet "Mejvankilen" skall nyttjas av Ildgruben reinbetesdistrikt i Nordland. Ildgrubben reinbeitedistrikt angränsar inte till Vapsten sameby, men däremot till Umbyns sameby. Konsekvenserna av att det 351 km³ stora vinterbetesområdet skulle fråntas samebyns möjlighet att nyttja för vinterbete skulle enligt samebyn få mycket långtgående konsekvenser för samebyns renskötsel, vilket har redogjorts för i det tidigare remissvaret. Därtill vill samebyn klargöra att ytterligare 503 km³ vinterbete som i förslaget har omnämnts som Lögdeåvinterbetesområde enligt det s.k Nordmalingsmålet också ligger inom samebyns vinterbetesområde. Sammantaget innebär förslaget att ungefär 854 km³ inom samebyn föreslås som vinterbete för andra renskötselberättigade. Det är en mycket påtaglig begränsning av samebyns renskötsel.
- 1.3 Samebyn är väl medvetet om att remissen avser de ställningstaganden som har redogjorts för i Ds-skrivelsen som är föremål för synpunkter. Samebyn har med redogörelsen ovan endast velat konkretisera de konsekvenser som 2009-års förslag skulle innebära för samebyn och vad som ligger till grund för samebyns synpunkter.
- 1.4 De föreslagna konventionsområdena är båda belägna inom områden som präglas av omfattande gruvverksamhet och planerad sådana (Svartliden, Fäboliden och Stortjärnhobben inom Storuman och Lycksele kommuner samtliga belägna i närområdet till "Mejvankilen") och vindkraftsetableringar (Gabrielsberget inom "Lögdeå"). Därtill planeras ytterligare vindkraftsetableringar inom båda områdena som i nuläget är föremål för tillåtlighetsprövningar vid Mark- och miljödomstolen i Umeå

och Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt. Konsekvensen av ingreppen i detta föreslagna konventionsområde kan i en förlängning också innebära att distriktet inte kan nyttja området på grund av de störningseffekter som följer av bl.a vindkraftsetableringarna. Ett sådant scenario kan också innebära att Sverige tvingas ta fram ett nytt konventionsområde för distriktet, vilket innebär ytterligare ianspråktagande av samebyns betesmarker till förmån av andra nyttjare.

2 RENSKÖTSEL OCH SEDVANA

- 2.1 Enligt samebyn innebär förslaget rörande såväl Mejvankilen och Lögdeå mer på en omfördelning av renbetesland till andra renskötselutövare, vilket enligt samebyn inte kan accepteras och som inte heller framstår som rättfärdigt i en modern rättsstat.
- 2.2 Vad gäller Lögdeåvinterbetesområde så har samebyn tillsammans med berört distrikt under den tid då ingen konvention varit i kraft utvecklat ett mycket gott samarbete som bygger på renskötselns behov hellre än mellanstatlig politik. Enligt samebyn fungerar samarbetet mycket gott och anser mot bakgrund av den erfarenheten att samebyarna och distrikten själva ska ges möjlighet att ta ansvar för att utforma egna lösningar på hur det gränsöverskridande renbetet skall säkras. Mot bakgrund av det framstår den samiska förhandlingsgruppens förslag stå mer i överensstämmelse med samiskt självbestämmande. Därtill anser samebyn att den form av tvistelösning som den samiska gruppen har lämnat ger större förutsättningar för hållbara lösningar och främjande av goda relationer mellan renskötselutövare inom de båda länderna.

2.3 Samebyn anser att Bertil Bengtsson på ett mycket förtjänstfullt sätt har redogjort för det egendomsskydd som omfattar samebyarnas renskötsel och rätt till sina betesområden. Däremot är det viktigt att understryka att renbetet utgör en s.k ändlig resurs, dvs det finns inte obegränsat med renbete och betesresurserna återhämtar eller växer förhållandevis långsamt. Ekonomisk ersättning läker generellt sett inte den skada som ett förlorat renbetesområde medför. Förutsättningarna för att s.a.s kunna undvara betesområden kräver att berörd sameby har andra områden att tillgå i motsvarande utsträckning och att dessa kan erbjuda betesmöjligheter under olika betesförutsättningar till hela samebyns renhjord (låst vinterbete pga svåra snö- eller väderförhållanden), antalet vinterbetesgrupper inom en sameby, rovdjursförekomster, annan markexploatering som tar betesområden i anspråk osv. Det måste med andra ord vara upp till varje berörd sameby att självt ta ställning till om det är möjligt eller inte.

2.4 Samebyns erfarenhet av s.k monetär ersättning för förlust eller skada på renbete är att det inte är långsiktigt försvarbart, åtminstone inte om det ska garantera en traditionell renskötsel. Utfodring av renar får ofta fungera som substitut för förlorat renbete, vilket är mycket resurskrävande inte minst ekologiskt och ekonomiskt. För att kunna utfodra en större renhjord i enlighet med gällande djurskyddsbestämmelser krävs omfattande infrastruktur som är mycket kostsam och kräver omfattande personella resurser. Sett över en lång tid är det enligt samebyn mycket svårt och innebär också ett hårdare betestryck på de områden som finns tillgängliga för samebyn efter att markexploateringar och annan markanvändning s.a.s har tagit sitt.

- 2.5 I varje sameby skall det finnas grundläggande förutsättningar för renskötsel. Intrång i en samebys betesmarker påverkar såväl renarna som renskötarna och därför hela renskötseln. Varje begränsning av betesområden innebär en begränsning av en samebys möjlighet att bedriva rationell renskötsel eftersom varje område som samebyn nyttjar har olika funktioner och är avgörande för samebyns samlade renskötsel.
- 2.6 Ingrepp i egendom är endast tillåtet när en rad förutsättningar är uppfyllda. Dels krävs enligt 2 kap. 15 § RF att ingreppet krävs för något angeläget och allmänt intresse. Samebyn förstår att ett s.k mellanstatligt avtal kan anses som ett sådant allmänt intresse. Vidare krävs att full ersättning tillförsäkras den som lider skada genom ett ingrepp föranlett av ett allmänt och angeläget intresse. Ersättning för renbete, som enligt samebyn utgör livsgrundlaget för våra medlemmars näring och kultur är mycket svårbedömt, om inte omöjligt rentav. Slutligen krävs också att ingreppet är försvarbar i förhållande till den skada som för den enskilde lider, dvs proportionalitet mellan skada och vinst av själva ingreppet. Såsom samebyn drabbas av förslaget innebär det att samebyn förlorar mycket stora vinterbetesområden, vilket sannolikt kommer att innebära att de samlade betesresurserna inte kan föda samebyns samlade renhjord. Ett sådant scenario skulle innebära att de grundläggande förutsättningarna för renskötsel inom samebyn, såsom vi känner den idag, sannolikt inte skulle kunna upprätthållas. Eftersom rennäringen av staten har ansetts utgöra ett centralt fundament i den samiska kulturen så är skadan med andra ord mycket kännbar och långtgående, vilket innebär att kravet på proportionalitet inte vara uppfyllt.
- 2.7 Varje enskilt betesområde fyller i sig samt tillsammans med andra områden vid en sammantagen bedömning en central funktion för

renbetet och renskötseln inom berörd sameby. Det som av promemorian beskrivs som endast ett lån av betesmarker under den tid då konventionen är i kraft (30 år) skulle enligt miljöbalkens bestämmelser om s.k påtaglig skada i 3 kap. MB sannolikt snarare bedömas som bestående/permanent (prop. 1997/98:45 II s.30). Åtminstone är det enligt samebyn effekten av förslaget eftersom de nu aktiva renskötarna inom samebyn sannolikt inom en 30-års tid antingen kommer att ha gått ur tiden eller åtminstone vara i stånd med att avveckla sitt företagande på grund av sin ålder. Samebyns traditionella markanvändning och kunskapen om densamma kommer på en sådan tidsperiod att ha gått förlorad, vilket får konsekvenser för kommande generationers renskötsel och markanvändning inom samebyn.

- 2.8 Detta innebär sammantaget att samebyn avstyrker att 2009-års förslag till renskötselkonvention genomförs oaktat de förslag som promemorian föreslår eftersom det för samebyns del är fråga om irreversibla ingrepp på samebyns renskötsel och i synnerhet mot bakgrund av att samebyn i dagsläget har en fungerande gränsöverskridande renskötsel och samarbete med de distrikt som finns på ömse sidor av den svensk-norska gränsen.

Lycksele den 23 januari 2017

Inger-Ann Omma, e.u Vapstens sameby